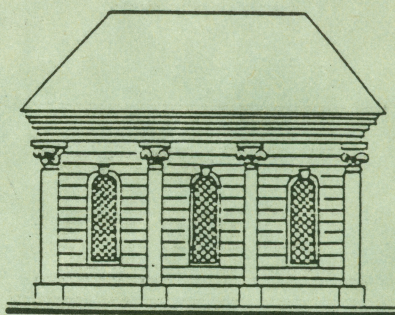
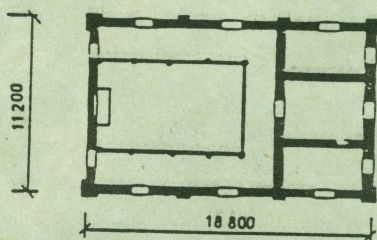

MTA JUDAISZTIKAI KUTATÓCSOPORT

ÉRTESÍTŐ

Synagóga v Poprade

9.

szám

1993.
május

Jehuda Weinstock

Családtörténetem:
Látogatás Altendorfban

Megjelent

**a József Attila Alapítvány
és a Soros Alapítvány**

támogatásával

C.: Jehuda Weinstock, 1991

C.: MTA Judaisztikai Kutatócsoport, 1993 (Hungarian translation)

Jehuda Weinstock

Családtörténetem: Látogatás Altendorfban

Jeruzsálemben, egy buszmegállóban, egyszer beszédbe elegyedett velem egy kíváncsiskodó idős hölgy.

— Maga hová való? — kérdezte.

— Amerikában születtem, de jelenleg Izraelben élek.

— És az apja honnan származik? — kérdezett tovább a hölgy.

— Ő is Amerikában született — válaszoltam.

— És az ő szülei?

Egy kicsit már untam a kérdéseket, ezért csak kurtán válaszoltam. A hölgy észrevette bosszússágomat és bocsánatot kért.

— Kérem, ne haragudjon, hogy elárasztom a kérdéseimmel, de tudja, az én egész családom elpusztult a holocaustban. Ezért akivel csak találkozom, mindenkitől megkérdem, hogy honnan származik, mert még mindig reménykedem, hogy talán egyszer én is találok valakit, aki hozzám tartozik.

Csak utóbb értettem meg, milyen igaza volt ennek az idős hölgynek. Igen, kérdezni mindig érdemes. Az én esetemben egy közönséges kérdés olyan különleges események sorozatát indította el, melyek még legvadabb álmaimban sem jutottak eszembe.

A kérdés, melyet egy New York környéki családi esküvőn tettem fel, így hangzott: "Nincsenek nekünk rokonaink Izraelben?" S másfél évvel később ott álltam dédnagyapám zsinagógájának ajtaja előtt egy kis faluban Kelet-Szlovákiában.

Jehuda Weinstock, Jeruzsálem, az Izraeli Tudományos Akadémia (Israel Academy of Sciences and Humanities) Külügyi osztályának vezetője.

Mindig is érdekelt a genealógia és a családtörténet. Gyerekkoromban imádtam hallgatni anyai nagyapám történeteit arról, hogyan vándorolt ki Litvániából Amerikába, hogyan próbált meg hollywoodi színész lenni, és hogy milyen kicsapongó életet élt ő is, és néhány rokona is. Kívülről tudtam a nevét nagyszámú nővérének és fivérének, ezek férjeinek, feleségeinek és gyerekeinek. Családom apai ágáról azonban alig tudtam valamit. Apai ágon a nagyszüleim mind a négyen meghaltak, amikor én még kicsi voltam, s a családom ezen ágához kevesebben tartoztak, és nem is volt annyira színes, mint az anyai.

Az én agyamban a családtörténet nem ment vissza messzebb, mint a nagyszülők kora. Nehéz volt elképzelnem egy dédnagyapát vagy dédmamát, akivel nem találkoztam soha, és szinte még hallani sem hallottam róla; az ükszülők pedig legfeljebb alak nélküli, névtelen szellemek voltak — tudtam, hogy voltak, de elképzelni sem tudtam, hogyan hívhatták őket, s milyen lehetett az életük. Borzasztóan irigyeltem azokat, akik családfájukat egészen a vilnai Gaonig vagy a spanyolországi kiűzetésig tudták visszavezetni.

Próbára tettem apám emlékezetét, hátha fel tud idézni egy nevet, egy helységnevet, valami emlékfoszlányt — de hiába. Csak arra emlékezett, hogy szülei, mielőtt Magyarországról kivándoroltak Amerikába, "valahol a határ mentén" laktak. Hogy ezt honnan tudta? Gyerekkorában az iskolában minden évben megkérdezték tőle, honnan származnak a szülei, és a kérdést évente újra és újra fel kellett tenni, mert a határ állandóan változott. Melyik magyar határ mentén? Ezt már nem tudta.

Amikor 1983-ban Izraelbe érkeztem, arról ábrándoztam, hogy találok majd néhány rég elveszett rokont, akik segítenek megoldani a családi rejtélyt — de nem volt szerencsém. Fogódzók után kapkodtam: egy munkatársamnak eszébe jutott, hogy valamikor Erdélyben ismert egy Weinstock nevű embert. Ennek következtében én hónapokon át abban a meggyőződésben éltem, hogy rokonaim onnan, a magyar-román határ vidékéről származnak. Egy tanár ismerősöm azt mondta, hogy anyjának a leánykori neve Weinstock volt, és a család némely tagjai ezt Gafnira héberesítették. Egy darabig játszottam a gondolattal, hogy felhívom a telefonkönyvben található összes Weinstockot és Gafnit, de ehhez mindkét név túl gyakorinak mutatkozott. A Bét Hatfucot számológépe csak azt adta ki, hogy a borral kapcsolatos neveket viselő zsidók (Weinstock, Weinstein, Weinberg) talán azért vették fel ezt a nevet, hogy

így is kifejezésre juttassák kötődésüket Erec Izraelhez: olyan nevet választottak, amely a *Seva minim* [a termények hét fajtája, lásd Deut. 8,8 (Szerk.)] egyikével, a szőlővel kapcsolatos. "Tehát vagyős-cionisták voltunk, vagy iszákosak" — gondoltam. Újabb zsákutca.

És akkor a bátyám esküvőjén találkoztam egy nagynénemmel, akit már évek óta nem láttam. Nemleges válaszra számítva egykedvűen tettem fel neki a végzetes kérdést:

— Nincsenek nekünk rokonaink Izraelben?

Elképedve hallgattam a választ:

— Már hogyan lennének? Megadjam a telefonszámukat?

Csak így! Apám nem is tudott róla, hogy az anyjának, Fuchs Weinstock Reginának volt egy Salamon nevű bátyja, akinek az unokája, Hezi, Haifa közelében él. A nagynéném is azt mondta, hogy Regina és a férje, Morris, mindketten egy Altendorf nevű magyar kisvárosból vándoroltak ki. Nem tudta megmondani, miért volt a városnak német neve, és azt sem, hogy Magyarország melyik részén található.

Visszaérkezve Izraelbe, azonnal felhívtam Hezit. Amikor felvette a telefont, mély lélegzetet vettem, és így szóltam:

— Hezi? Nem ismerjük egymást, de én az unokatestvéred vagyok, Jehuda. — Hosszú csend.

— Micsoda? Mikor érkeztlél? — kérdezte, mert azt hitte, csak rövid időre jöttem, látogatóba.

— Hat és fél évvel ezelőtt.

— És miért nem telefonáltál mostanáig? — válaszolt meglepetten.

— Néhány héttel ezelőtt tudtam meg, hogy egyáltalán a világon vagy — mondtam zavarodottan.

Néhány nap múlva kocsiba ültem és elmentem Haifába, hogy meglátogassam Hezit és feleségét, Ráhelt. Útközben arra gondoltam: "Ez lesz a nagy találkozás elveszettnek hitt rokonokkal, amelyről mindig is álmodoztál." De leginkább csak idegességet éreztem. Kiderült, hogy Hezi és Ráhel nagyon kedves emberek, és jól megértették egymást. Sőt, Hezi a genealógiai adatok valóságos aranybányájának bizonyult. Odaadta nekem a Fuchs-családfát, ami egészen lenyűgöző volt. Regina nagyanyámon és az ő testvérein kívül — akik vele együtt emigráltak Amerikába — dédnagyszüleimnek, Fuchs Simonnak és Bettynek még öt gyereke volt: Salamon (Hezi nagyapja), József, Sári, Janka és Karl. Hirtelen több rokonom lett, mint ahánnyal bármit is kezdhettem volna. Hezi késő

éjszakáig mesélte történeteit a háborús Európáról, az izraeli rokonokról és a család Magyarországon maradt ágáról, K. nevű unokatestvérünkről és a lányáról, E.-ről. Minden felkavarodott a fejemben.

Hezi arra is emlékezett, hogy amikor az 1950-es években megnyílt a Jad Va-Sém, akkor anyja, Edit ellátogatott oda, hogy *Dappé édu*-ot, a bizonyság lapját nyisson szülei, Salamon és Róza emlékére, akiket a nácik elpusztítottak.

Nemsokára a Jad Va-Sém archívumában találtam magam, ahol a *Dappé édu*-ot néztem mikrofilmen. Dolgomat különösen nehézzé tette a dokumentumok lenyűgöző gazdagsága, de az is, hogy a Fuchs név igen gyakran bizonyult. Egyenként átnéztem minden iratot, amely az "S. Fuchs", "Salamon Fuchs" vagy "Slomo Fuchs" névre vonatkozott. Az egyik Fuchs túl öreg volt, a másik túl fiatal; az egyik lengyel volt, a másik német. Vibráltak a nevek a szemem előtt, és egy pillanatra majdnem elfelejtettem, hogy viselői egytől egyig a nácik áldozatai lettek. És aztán egyszerre csak ott volt: Fuchs Salamon, Fuchs Simon fia; lakhelye: Bratislava, Csehszlovákia; meghalt: az egyik — közelebről nem ismert — haláltáborban. "Heuréka — gondoltam —, sikerült! Megtaláltam." A következő pillanatban a siker izgalma tompa fájdalommal változott. Ez nem játék.

Egy másik adat is felkeltette érdeklődésemet. Salamon Fuchs egy Spisská Stará Ves nevű helységben született, a mai Szlovákia területén. Ugyanakkor Magda, egy másik újdonsült rokonom Tel-Avivból azt mondta, hogy anyja, Fuchs Sári egy Szepesófalú nevű helységből származik; testvérük, Fuchs Regina pedig Altendorfból. Hogy lehet ez? Ennyi különböző név? Teljesen összezavarodtam.

Egy cseh barátom segítségével összeállítottam bonyolult útitervemet. Budapestről vonattal megyek majd Pozsonyba, onnan pedig repülővel Poprádra, Kelet-Szlovákia legközelebbi nagyvárosába. Ott egy angolul tudó idegenvezető vár rám, és a hegyeken át elvisz a 40 kilométernyire lévő Spisská Stará Vesbe, a lengyel határ közelében.

Néhány nap múlva Poprádon ébredtem, az utazástól teljesen kimerülten, de nagyon izgatottan. "Ez az — gondoltam. — Ma fogok eljutni Altendorfbá." Elhúzva a függönyt a szálloda ablakán, láttam, kinn zuhog a hó. "Most mit csinálsz? — kérdeztem magamtól. — Itt vagy a semmi közepén, Csehszlovákia keleti szélén, és át kell evickélned a hegyeken egy kis faluba, amelyről *azt hiszed*, hogy ott született a

nagyanád. De minek? Mit találhatsz még itt 80 év után?” Mégis, a pillanatnyi elbizonytalanodás ellenére tudtam, nem számít semmi. El kell indulnom, már csak azért is, hogy tudjam: megpróbáltam. Csupán azért, hogy meglássam Altendorft, hogy lássam a saját szememmel ugyanazt, amit a nagyanyám látott valaha.

A szálloda recepcióján rossz hírrel vártak. Az idegenvezető kislfia beteg lett, és ezért nem jöhet értem. Elszorult a szívem. Most mit tegyek? Tömegközlekedés arrafelé szinte nincs, és tolmács nélkül amúgy sem boldogulnék. Gyorsan felhívtam a CEDOK-ot, az állami utazási irodát és elmagyaráztam nekik különleges helyzetemet. Hogy nem egy igazi idegenvezetőre van szükségem, csak autóval rendelkező tolmácsra. Némi vonakodás után telefonáltak egy-két helyre, s végül találtak is nekem egy idegenvezetőt, Jozefet, egy nagyon kedves nyugdíjas férfit a szomszéd faluból.

Jozef húsz perc múlva megérkezett ósrégi Skodáján, és máris indultunk. Elmondtam neki, hogy nem akarok mást, mint eljutni Spisská Stará Vesbe, és ott kikutatni a családom történetét. Csakhogy Jozef, kiváló idegenvezetői képességeit bizonyítandó, részletes és végtelennek tűnő kommentárt fűzött minden egyes látványossághoz, amely mellett elhaladtunk. A hidegtől, izgatottságtól és kimerültségtől némán ültem, alig hallottam, amit mond, és nem éreztem semmit. A táj azonban gyönyörű volt: havas fenyőfák, az út mentén mély völgyek, a távolban pedig a Tátra.

A jelekből megtudtuk, hogy közeledünk úticélunkhoz. Még húsz kilométer, tíz, még öt. Hangosan vert a szívem. És egyszer csak ott volt a felirat: Spisská Stará Ves. Kiugrottam a kocsiból, és Jozef lefényképezett a város kezdetét jelző közúti tábla mellett. "Legalább bizonyítani tudom, hogy itt voltam" — gondoltam, reszketve a hidegtől.

Megkértem Jozefet, hogy vigyen a városházára, mert azt reméltem, ott legalább valamilyen adat-foszlányt találok arra nézve, hogy a városka valóban Altendorf. A városházán egy zord hivatalnoknőt találtunk, íróasztalánál. Egy szót sem értettem abból, amit a nő és az idegenvezetőm egymással beszéltek, de azonnal felismertem, hogy egy kicsinyes irodakukaccal van dolgunk. Jozef lefordította a szavait:

— Azt mondja, ezek titkos dokumentumok, a nagyközönség számára nem adhatók ki.

Ma már másodszor is elszorult a szívem. "Ugyan ki akarná megnézni ezeket a dokumentumokat ebben az Isten háta mögötti kisvárosban, hacsak nem a családtagok?" — gondoltam. Még egyszer elmagyaráztam a helyzetemet: Izrael, nagymama, gyökerek stb. stb. Megmutattam a nőnek a családfát. Megmutattam neki a nagymamám nevét a családfán. Megmutattam neki az útlevelemet, melyben ugyanaz a név szerepelt. Már majdnem feladtam, amikor egyszer csak megenyhült. Majdnem egy csókot nyomtam az arcára.

Elővett néhány nehéz könyvet a századforduló tájáról. Átnéztem pár oldal születési adatot, melyeket szépen megformált európai betűkkel írtak. Semmi. Eltette a könyveket, és másokat vett elő helyettük, melyekben zsidó vezetékneveket fedeztem fel.

— A zsidó közösség tagjainak adatait külön könyvben vezették — magyarázta.

Ez egy kicsit megkönnyítette a dolgomat. Átlapoztam néhány oldalt, folyton rettegve attól, hogy a nő meggondolja magát. És hirtelen megpillantottam a következő bejegyzést:

Fuksz Károly, Fuksz Simon és Betty fia,
született 1896. szeptember 6-án.

Izgatott lettem. Ez Regina legfiatalabb fivére, Karl. Nem volt fénymásoló gép, ezért minden apró részletet szépen lemásoltam. Hamarosan rábukkantam a Weinstock névre is. Lehetséges volna? Megtaláltam egy bizonyos Weinstock Malvina születési anyakönyvét, és igen: az ő szülei Weinstock Márk és Amália, az én dédnagyszüleim.

Ekkorra már Jozef és az ügyintéző is lázba jöttek, és együtt böngésztük a könyveket. Találtam még egy dédnagybácsit, Weinstock Ignácot, és engedélyt kértem az oldalak lefényképezésére. A hölgy azt mondta, hogy ez teljességgel lehetetlen, de szívesen kiállít új okmányokat az összes rokonomról. És valóban le is gépelt három vadonatúj születési anyakönyvi kivonatot (melyeken a "Csehszlovák Szocialista Köztársaság" feliratot gondosan átjavította a "Cseh- és Szlovák Szövetségi Köztársaság"-ra). "Ha egyszer elegendem lesz Izraelből, még mindig kérhetem a cseh állampolgárságot" — gondoltam.

Előzőleg, még áprilisban volt, hogy hivatalos úton jártam Kelet-Európában. A repülőjáratok szeszélyessége lehetővé tette, hogy a Magyar

Tudományos Akadémia egy korábbi meghívásával élve, rövid időre ellátogassak Budapestre is. Házigazdám azzal fogadott, hogy tudomása szerint Altendorf nem más, mint a nyugat-magyarországi Mosonmagyaróvár. A térképről kiderült, hogy ez a város nagyon közel van a szlovák határhoz, és a hozzá legközelebb eső nagyváros Bratislava, azaz Pozsony. Ez tökéletesen egybevágott azzal a kevés információval, ami a rendelkezésemre állt: az apám által emlegetett változó határ és Salamon dédnagybátyám utolsó lakhelye, Pozsony.

Az elutazásom előtti utolsó hetet azzal töltöttem, hogy megpróbáltam bizonyítani ezt a feltevést: tanulmányoztam a második világháború előtti és a mai Magyarország térképét; átnéztem az *International Gazetteer*-t, magyar városok régi térképeit, holocaust dokumentumokat, és az *Encyclopaedia Judaica*-t — semmi. Elképzelhető, hogy Altendorf soha nem is létezett? Elképzelhető, hogy a név csak az elmúlt 80 év memóriazavarainak torz terméke? Más lehetőség híján azonban elfogadtam házigazdám állítását, tehát azt, hogy Mosonmagyaróvár mégiscsak maga Altendorf, és elhatároztam, hogy egy bérelt kocsival ellátogatok oda egy napra.

Az IBUSZ, a magyar állami utazási iroda egy újabb verzióval állt elő. Azt állították, hogy Altendorf még ma is létezik ugyanezen a néven: Ausztriában van, közvetlenül a magyar határnál. Ez sem látszott egészen logika nélkülinek: közel a határhoz, a német név stb. Megpróbáltam kidolgozni egy tervet: vonattal elmegyek Nyugat-Magyarországra, onnan taxival át Ausztriába, majd vissza; végül vonattal átmehetnék Csehszlovákiába is néhány napra, pihenni. De még mindig nem hagytott nyugodni: mit kezdjek a Szepesófalú és Spisská Stará Ves nevekkel?

Felhívtam telefonon K.-t, budapesti unokatestvéremet, és megkérdeztem tőle, hol született a nagymamája (Regina nővére).

— Szepesófalun — hangzott a válasz. — Aha, gondoltam, tehát a Fuchs nővérek közül kettő Szepesófalun született: K. nagymamája, Janka és Magda anyja, Sári.

— És hogy hívják ma Szepesófalut? — kérdeztem.

— Spisská Stará Ves. — Ez volt a kapocs. Tehát a bátyjuk, Salamon is ugyanott született. De Spisská Stará Ves Csehszlovákiában van, közel a lengyel határhoz, az én nagymamám pedig magyar! És hol a csudában van Altendorf?

Ekkor jött a nagy fordulat.

Budapesten talákoztam K.-val és E.-vel. Egy zajos étteremben ültünk egy kis asztalnál, kávét ittunk és bámultuk egymást. "Ezek az idegenek a rokonaim?" — gondoltam magamban, s családi vonásokat próbáltam felfedezni az arcukon. Miről beszélgethetnénk? K. 30 évvel azután született, hogy a nagymamám emigrált. Talán van néhány levele Reginától? Esetleg fényképek? Semmi. A beszélgetés lassú volt és kínos; az sem könnyítette meg, hogy csak E. tolmácsolása segítségével tudtunk kommunikálni. K.-nak hirtelen eszébe jutott egy ajándék, amelyet gyerekkorában kapott Reginától: egy rózsaszín babaruha kék madarakkal. Ez az apró emlék elég volt ahhoz, hogy megtörjön a jég. Hirtelen úgy éreztem, mégiscsak kötődöm ehhez az asszonyhoz: az unokatestvéremhez. Elmeséltem neki az egész történetet: Hezi unokatestvérünket, a családfát és azt a végzetes kérdést, melynek köszönhetően találkoztunk. Nevettünk azon, milyen hasonló a családi hátterünk, és mindent a közös Fuchsgéneknek tulajdonítottunk.

De a számomra legfontosabb kérdésre még mindig nem volt válasz. Ha Janka, Sári és Salamon mind Szepesófalun születtek, akkor hogy lehet, hogy a középső testvérük, Regina pedig Altendorfban? K. kételkedve nézett rám.

— "Altendorf" németül "régi falu"-t jelent — mondta. — "Ófalu" pedig magyarul ugyanaz, mint a "régi falu".

— És mit jelent a szlovák "Stará Ves" név? — kérdeztem lélegzetvisszafojtva.

— "Régi falu" — válaszolta.

Elnémultam. Tehát Altendorf, Ófalu és Stará Ves mind egy és ugyanaz; a megegyező "Szepes" és "Spisská" előtagok az ott letelepedett szász bevándorlókra utalnak. "Szász"-Ófalu: Szepesófalu.

— Egy pillanat — folytattam. — A nagymamám mindig azt mondta, hogy ő Magyarországról származik. Stará Ves pedig Kelet-Szlovákiában van, többszáz kilométerre Magyarországtól. És akkor eszembe jutott. Az első világháború végéig Csehszlovákia nem egy ország volt. Szlovákia az Osztrák-Magyar Monarchia része volt. Amikor Regina kivándorolt, akkor még Magyarország.

— De miért használta a német Altendorf nevet — akadékoskodtam —, s nem a magyar vagy a szlovák elnevezést? Soha nem hallottam Reginát németül beszélni. K. hevesen huzigálni kezdte a fülét. Választ várva E.-re pillantottam, aki nevetve fordította le.

— Azt mondja anyám, hogy a saját fülével hallotta a nagyanyját a testvérével németül beszélni. Ha ők tudtak németül, akkor biztosan tudott a te nagymamád is.

Ez volt hát a rejtély. Nem a nyugat-magyarországi Mosonmagyaróvár, nem is egy falu a mai Ausztria területén, hanem egy Spisská Stará Ves nevű kisváros Kelet-Szlovákiában. Ez az én Altendorfom.

De hol lehetnek a nagyszüleim születési anyakönyvei — kérdeztem magamban —, és hol a többi testvéré? A levéltáros elmagyarázta, hogy az 1895 előtti dokumentumokat átvitték a lőcsei (Levoca) levéltárba, ami kocsival körülbelül egy óra innen. A hölgy felhívta a városházát, és közölte velem, hogy háromkor zárnak. Tehát még maradt egy kis időm, hogy körülnézzek Stará Vesén. Megkérdeztem tőle, maradtak-e a városban zsidók. Senki, de van egy zsinagóga és egy zsidó temető; maga visz el minket oda.

A zsinagóga ormótlan, felismerhetetlen betonépület volt, kívül némi díszítés; ma mozinak használják. Néztem, hogy utal-e valami az épületen az egykori zsidóságára — egy *Mógen Dóvid*, egy *mezüze*, egy jel a falon. Semmi. Szerettem volna bemenni, de zárva volt, és kíséronk azt mondta, hogy különben is csak székek és egy mozivászon vannak benne. Ott előtte olvastam valamennyit a Tehillimből, de nem éreztem azt, amit vártam. Még mindig néma voltam és megilletődött. Az ajtó előtt állva azt gondoltam: "Ez nem elég, még valamit tennem kell." Hiszen ez a hely valóság — kézzelfogható kapocs a múltammal. Itt imádkozott a családom, itt dolgozott a dédnagyapám (a most fellelt dokumentum szerint talán *gábe* volt?), itt volt a nagyapám *brisz*-e, a családom itt nevetett, énekelt és sírt *Jajmkipür*-kor, itt táncolt a Tórával *Szimhász Tajró* ünnepén, itt tartotta a *lülöv*-ot és az *eszrog*-ot Szukkotkor, itt mondták el azokat az imákat, melyeket a zsidók évezredek óta mondtak, és amelyeket én is mondok ma Jeruzsálemben, a saját *bét kneszet*-ekben. Nem, nem elég csak elmondani néhány zsoltárt. Így hát egyszer csak azon kapom magam, hogy a Minha imát mondom a templom faajtaja előtt a havas utcán, Spisská Stará Vesén, nem törődve a járókelőkkel. Amikor befejeztem, odamormoltam a nagyszüleimnek, az ajtónak, az égnek: "Soha nem fogunk elfelejteni benneteket."

Utolsó állomásunk Spisská Stará Vesén a régi zsidótemető volt. Félreeső helyen, egy gazdaság földje mögött találtuk meg. A kanyaron túljutva különleges látvány tárult elém: egy elhagyatott zsidó temető, ősi

kövek, melyeket az idő viszontagságai megrongáltak, egyik-másik éppen hogy kiáll a földből, néhány ledőlt, néhányat benőtt a gyom és a bozót. Megpillantottam a héber sírfeliratokat, és ez felszínre hozta az egész nap elfojtott érzelmeimet. Halkan sírni kezdtem. Mert ez is valóság, nemcsak a nehéz könyvben található régies írás. A saját húsmat-véremet temették el itt.

Hó pergett rám a bokrokról, ahogy nekiindultam, hogy ismerős neveket keressek. "A dédnagyszüleim biztosan itt nyugszanak" — gondoltam, de a kövek olyan rossz állapotban voltak, hogy lehetetlen lett volna bármit is felismerni. Végül megtaláltam egy Klein nevű nő sírját, ez volt a dédnagymam leánykori neve, és kis követ helyeztem rá. Ennél többet nem tehettem.

Tudtam, hogy ha még el akarok jutni a lőcsei levéltárba, akkor indulnom kell, de földbe gyökerezett a lábam. Nem akartam elmenni. Mikor jövök ide valaha is vissza? Ide, ahol a dédnagyszüleim, nagyszüleim, dédnagynéném és nagybátyáim születtek, éltek és meghaltak? Mikor látom ezt a helyet mégegyszer? Megpróbáltam az emlékezetembe vésni a földet, a fákat, az eget. Jozef kocsijához visszafelé menet elkergettem a gazda csirkéit, nincs semmi keresnivalójuk a családom temetőjében.

Útközben Levoca felé szinte végig hallgattunk. Az út majdnem egy óra hosszat tartott, és amikor a városba értünk, akkor vettem észre, hogy már majdnem három óra van. A levéltárak épp most zárnak be, és én elszalasztottam a nagy lehetőséget. Jozef észrevette csalódottságomat, és biztosított róla, hogy minden rendben lesz.

A levéltárban fapadok voltak, és mennyezeti világítás. Két-három emberből álló csoportok hajoltak a könyvek fölé, néha jegyzeteltek. A levéltáros melegen üdvözölt bennünket — Spisská Stará Ves-ről már jelezték, hogy jönni fogunk. Jozef gyors-tüzes szlovák nyelven elmagyarázta, ki vagyok és mit keresek, én pedig fürkészve bámultam a levéltáros arcát, hogy reagál-e valamiképpen az "Izrael" és a "zsidó" szavakra. Ahogy aznap mindenki más — rezzenetlen maradt ő is. Miközben a végnélküli kérdőíveket töltöttem ki, Jozef és a levéltáros csevegtek. Már három óra volt, és én biztos voltam benne, hogy hamarosan megszólal egy csengő, nekünk pedig azonnal távoznunk kell.

Valóságos örökkévalóságnak tűnt az az idő, amíg a levéltáros előhozta a "Spisská Stará Ves" feliratú óriási köteteket. Zsidó születési, házassági

és halotti anyakönyvek voltak, 1850-től. A könyveket gondos kezek írták, gyöngybetűkkel, és csodálatos állapotban voltak.

Először a születési anyakönyveket néztem meg. Miközben Jozef fordította számora a bejegyzéseket, a szemem ide-oda cikázott a rovatok között: kerestem a nagyszüleimet és az ő testvéreiket. A könyv reménytelenül rendezetlennek tűnt, a későbbi dátumok olykor a korábbiak előtt voltak. Megkérdeztem a levéltárost, hogyan lehetséges ez; ő csodálkozva nézett rám, s Jozef lefordította a választ:

— De hiszen a zsidók jobbról balra írnak!

Ja, tényleg, mosolyodtam el, hogyan is felejthettem el? Minden egyes bejegyzésnél az oszlopokat magyarul, balról jobbra írták, kivéve a héber jegyzeteket, de az oldalak jobbról balra haladtak.

Szép lassan megtaláltam az összes dédnagynéni és nagybácsi születési anyakönyvi bejegyzését. Minden oldalon új meglepetés várt: Weinstock Hinda, Fuchs Lea, Weinstock Meir, Fuchs Sára (Sári, Magda anyja), Weinstock Izidor (meghalt kétnapos korában), Weinstock Bluma, Fuchs Hana (K. unokatestvérem nagymamája, Janka), Weinstock Jicchák, Weinstock Ernő — csupa olyan név, amelyeket azelőtt nem is hallottam. Elenőrizve a szülők nevét, minden esetben kiderült, hogy valóban a rokonaim.

Jozef is lázba jött, és segített keresni.

— Itt is van egy — mondta izgatottan.

És mintha csak a bennem bújkáló kételkedést akarná eloszlatni, némelyik születési anyakönyvi kötetten ott állt az "Altendorf" név.

Két bejegyzés különösen nagy hatással volt rám. A város számos lakójának (akiket már-már ismerni véltem) a nevei között találtam egy bejegyzést egy esküvőről, amely 1888. december 11-én volt: Weinstock Márk, 24, és Klein Amália, 23, házasságkötése. Rabbí: Billitzer L. Tanúk: Bloch Sami és Kalfus Nátán. Szülők: Weinstock Mózes és Goldman Anna; Klein Áron és Englaender Honi. Sőhajtottam egy nagyot. Ez a dédnagyszüleim esküvője, a boldog pár szülei pedig az én üknagyszüleim. A saját fajtám öt nemzedéke, itt az orrom előtt, a papíron. Magamban mormoltam a neveket: Mózes, Anna, Áron, Honi. Szép, ismerős nevek, és én váratlan közelséget éreztem ezekkel az emberekkel, akik 60-70 évvel az én születésem előtt haltak meg.

Márk és Amália legidősebb fia, Weinstock Móse (Mór) születési anyakönyvét is megtaláltam, szül. 1889. október 30-án. Ahogy leírtam,

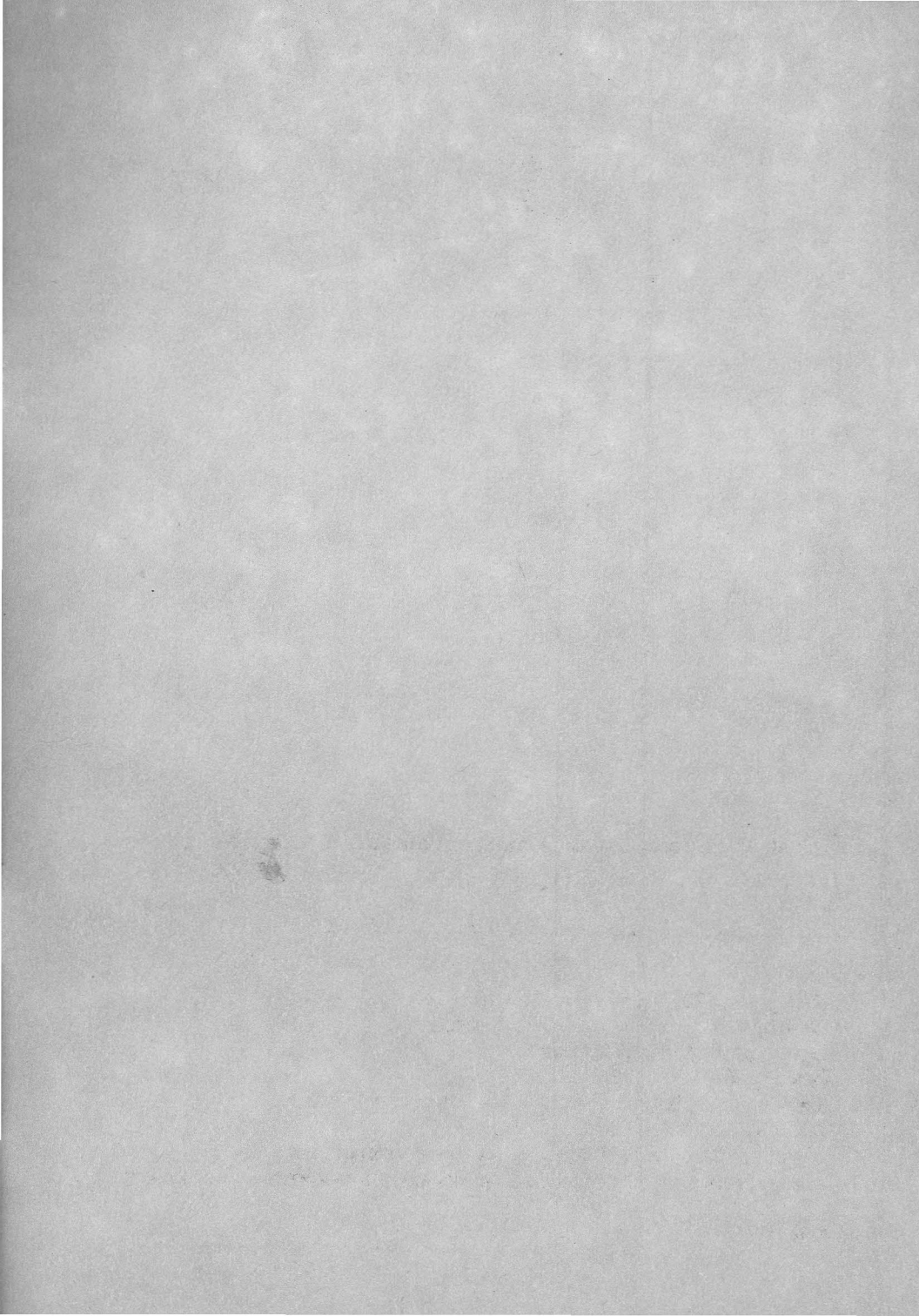
hirtelen ráébredtem: ez Morris nagyapám. A héber nevéből rájöttem, hogy valamikor Márk és Amália házasságának első tíz hónapjában Mózes üknagyapám meghalt, és nagyapám — a hagyománynak megfelelően — ezért kapta az ő nevét. A születési anyakönyvön a *mohél* neve is fel volt tüntetve ("Tudja, az az ember, aki a vágást csinálja" — fordította Jozef): Kalfus Nátán, és a *kvater*: Messinger Simon. Megnéztem a *brisz* dátumát: 1889. november 6, és könnybe lábadt a szemem. A 8. nap. Hogy is magyarázhatom meg az érzelmeimet? A nagyapám *brisz*-e, hát persze hogy a születése utáni 8. napon volt! Efelől nem is lehetett kétségem, hiszen vallásos családból származom. No és nem ő volt az első zsidó, akit körülmélték. És mégis, ez az írott dokumentum arról, hogy pontosan a 8. napon volt a *brisz*, ez olyan erőteljes bizonyítéka a zsidó nép, a hagyomány folytonosságának, a valamennyiünket összekötő vérségi kapcsolatnak.

Hat órakor a levéltár igazgatója tapintatosan mozgolódni kezdett, jelezvén, hogy lassan zárni kéne. Nem volt kifogásom ez ellen. Minden dokumentumot átnéztem. Olyan dédnagybácsikat és nénikéket találtam, akiknek a létezéséről nem is álmodtam, és megtudtam még a nagyapám nagyapjának a nevét is. Olvastam számos olyan esküvőről, ahol a dédnagyapáim voltak a tanúk. Megéreztem valamit abból, kik voltak ezek az emberek, hogyan éltek ebben a kisvárosban, hogyan ünnepeltek, kikkel barátkoztak és milyen családi kapcsolataik voltak. És ami a legfontosabb: láttam Altendorfort a saját szememmel, és átölhelhettem a régóta keresett múltamat.

Másnap reggel elrepültem Poprádról Prágába. Ott akartam tölteni még három napot, mielőtt visszautaznék Jeruzsálembe. De amikor reggel a gépen bekapcsoltam a biztonsági övet és még egy utolsó pillantást vettem a távoli havas hegyekre, tudván tudtam, hogy ott a hegyek mélyén van egy hely, amelyben részem van. Ha egyszer fiam lesz, őt is el fogom hozni ide, hogy a saját szemével lássa ő is ezt a helyet.

Jeruzsálem, 1991. május

(Fordította Szabó Veronika)

Tartalom

Jehuda Weinstock, Családtörténetem: Látogatás Altendorfban ... 3

Kiadja az MTA Judaisztikai Kutatócsoport
Budapest, V., Pesti Barnabás u. / Piarista köz 1

Levélcím: Budapest, P.O.Box 107, H-1364

Fax no.: (361) 266-3868

Szerkesztette, és felelős kiadó: Dr. Komoróczy Géza

ISSN 0239-1007 ELTE 93135

A címlapon: A poprádi zsinagóga (Eugen Bárkány — L'udovít Dojc,
Zidovské náboženské obce na Slovensku, Bratislava: Vesna, 1991, p. 315)

(10.- Ft)